

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация за придобиване на образователната и научна степен „Доктор”

Докторант: Марина Даска

Професионално направление: 1.2. Педагогика

Тема на дисертационното изследване:

„Приобщаващо образование - модел за позитивно-поведенческа подкрепа на деца с нарушения”

Биографични данни: Марина Даска е завършила Университет „Аристотел”, специалност „Гръцка литература” през 2006 год. През 2012 год. Завършва „Специална педагогика“ в СУ „Св. Климент Охридски Докторантката работи като учител от 2007 до сега в гимназиална степен на училище в Гърция. Участвала е в голям брой научни конференции и изследователски проекти, свързани с актуални образователни проблеми.

Анализ на съдържанието на дисертацията: Дисертационното изследване **„Приобщаващо образование - модел за позитивно-поведенческа подкрепа на деца с нарушения”** е изключително актуално по своя замисъл и практическа насоченост. То е обвързано по представителен начин с реалните потребности на педагогическата практика и отразява реалния професионален опит на докторантката като изследовател и като учител - нейните ежедневни изследователски усилия и резултати. Изложението е структурирано в едно книжно тяло: Увод, три глави, Заключение и Рамка за приобщаващо образование. Заглавието на дисертацията само по себе си предполага маркиране и обединяване на различни и твърде специфични в своята същност предметни сечения. От тук закономерно произтича известна

трудност, но показва по категоричен начин наличието на научна смелост от страна на докторантката. Структурата на дисертацията обхваща в логическа и смислова цялостност изследователските намерения на Марина Даска.

Параметрите на изследването са очертани добре. Изложението обединява три информационни цялости: деца-билингви, деца с нарушения в развитието и позитивно-поведенческа подкрепа в приобщаваща среда в трите глави на дисертацията: „Приобщаващо образование - модел за позитивно-поведенческа подкрепа на деца с нарушения”; Проучване на нормативни документи и законодателни актове с регионално и международно значение; Уточняване на стратегия за осъществяване на процеса приобщаващо образование и структуриране на модел за позитивно-поведенческа подкрепа на деца с нарушения; Определяне на решените и нерешените проблеми при реализиране процеса на приобщаване.

Концептуалната рамка е подчинена по категоричен начин на изследователската идея. Като цяло, изключително добро впечатление прави практическата насоченост на разработката, което намирам за най-стойностно постижение. Без да се впуска в разточителни и формални разсъждения по уточняване на различните авторови постановки, относно същността и по-общите проявления на децата с нарушения, докторантката балансирано представя теоретичните и методологични основания, но по-голямата част от своето изследване посвещава върху конкретна диагностична и практическа дейност, като постига значими резултати.

Богатият набор от методи: анкета с деца и родители, проективни методики, интервю, творчески продукти, наблюдение и позволяват да се докосне до интересни факти и данни, да маркира значими проявления и

закономерности, свързани с трудностите в обучението на двуезични деца и с нарушенията на децата и детските поведенчески реакции в чужда за тях среда.

При разкриване на същността на работните понятия е постигнато не само формализираната изискуема дефинитивност, но и нужната степен на персонафикация, съотнесено към реално функциониране на явленията. При разглеждането на проявленията на приобщаващите техники, добре е очертана субординацията между специално разработените приобщаващи учебни програми и успехите на децата, както и тяхното специфично проявление в мултикултурна среда. Опитът като учител помага на Марина Даска да покаже и систематизира богати по съдържание интерактивни похвати на работа, насочени към стимулиране на въображението, позитивните чувства и експресивните преживявания на децата. Много умело докторантката разширява спектъра на познавателните задачи, съобразено с конкретната възраст, с конкретните нарушения и реалните потребности и ориентирано към постигане на специфичните проявления на включеност в себеизразяването и взаимодействията на отделните деца. Авторката показва различни варианти на работа, при които се постига съдържателна връзка между житейския опит, познавателните действия и експресивните емоции. Акцент се поставя върху потребността на учениците от приобщаване и чувството им за самоценност.

Оформения емпиричен материал убеждава по безспорен начин в полезността и насочеността на работата по предложения модел за приобщаване на децата с различни специфични нарушения.

Специално внимание заслужава т.н. ”рамка на приобщаващата програма”, разширяваща периметъра на педагогическата среда чрез подходящи методи, насочващи децата към съпреживяване, самопознание и регулиране на собствените чувства. Програмата предполага и различни

познавателни действия и по-скоро тя поставя акцент върху процесите на социално обучение в конкретни контексти. Сътрудничеството и използването на доказателства като средство за стимулиране на експериментирането се разглеждат като ключови стратегии за преместване на такива процеси в по-всеобхватна посока.

1. **Приноси:** Напълно съм съгласна, че в това проучване са представени общи въпроси и емпирични доказателства, отнасящи се до клинични действия с деца на двуезична основа със съмнение или потвърдено езиково увреждане. Има солидна и нарастваща литература, документираща езика и когнитивните способности в език 1 и език 2 при типично развиващите се двуезични деца. Тази нормативна база данни осигурява критична отправна точка, когато считаме децата в риск за устойчиви PLI. Три основни характеристики на идентифицираните типично развиващи се двуезични езици са: неравномерно разпределение на способностите в двата езика на детето, положителни и междулингвистични асоциации в рамките на двуезични учащи се или на структурни, или на концептуални / обработващи нива, и индивидуални вариации в отговор на подобни социални обстоятелства. Тези характеристики са основни съображения при оценката, както и в интервенцията в PLI. Въпреки че през последното десетилетие нашето разбиране за разпределените умения и индивидуалните различия нараства експоненциално, нашето разбиране за междуезикови асоциации при разработването на двуезични езици изостава. По-нататъшното проучване в тази област би подобрило значително нашето разбиране за образователни и клинични интервенции с двуезични обучаеми.

2. За диференцирано диагностициране на индекса на интензивността при учениците с двойна (както и единична) езикова форма се препоръчва използването на различни методи за събиране на данни, като резултатите се

сравняват с културно и езиково съвпадащите връстници, нормативната литература и средата на детето. Проучванията, които са разчитали на двуезични сравнения на връстници, показват, че различни езикови задачи надеждно отделят засегнатите от PLI. За разлика от тях, езиковите сравнения с едноезични връстници не го правят. Има някои индикации, че слабите слабости в общата когнитивна обработка, които са част от профила на PLI, могат да бъдат използвани за идентифициране на PLI в езиково разнообразни обучаеми. Необходими са по-нататъшни проучвания в тази област, за да се превърне това основно изследване в клинична практика.

3. Това проучване има за цел да насърчи подходите за оценка, които са чувствителни към различни култури и езикови системи, и може да разграничи трудностите при усвояването на езици в първия език и във втория език и езиковото разстройство. Трябва да има гъвкавост при администрирането на някои оценки, като същевременно се получават стандартизирани резултати, за да се оправдае легитимността на използваните методи и инструменти за оценка.

4. Областите на фонологичната обработка, фонологичната краткотрайна памет и скоростта на обработка остават маркери за риска от специфични нарушения на ученето/ дислексия. Въпреки това, информацията, свързана с организационните умения, разбирането и използването на езика в социалните и академичните ситуации, отношението към ученето и оценките на базата на учебните програми трябва да осигурят цялостен поглед върху личността на обучаемия и стила на учене; тази информация е от съществено значение за програмите за намеса.

Авторефератът отразява най-съществените характеристики на дисертационното изследване.

Заключение: Дисертационното изследване на тема „Приобщаващо образование - модел за позитивно-поведенческа подкрепа на деца с нарушения” се отличава с безспорни и значими изследователски резултати. Това ми дава основание да препоръчам на членовете на Уважаемото Жури, да присъди на Марина Даска образователната и научна степен „Доктор” по професионалното направление 1.2. Педагогика.

16.09.2019г.

Рецензент:

/Доц. д-р Веска Вардарева/